

Franciaország belügye

Bevallom, sokszor és sokat igyekeztem, de a *Lakmé* nem sikerült megszeretnem. Eljárt fölötté az idő, nem csak azért, mert ez a gonosz európaiak mit tettek szegény indiaiakkal témakört már alaposan földolgozták az idők során, és ha kicsit nagyobb kerítünk, akkor a *Pillangókisasszony* a kelet-nyugati szerelmi kegyetlenkedésben érvényesebb minden hasonló zenés színházi műnél, nem feledkezve meg az *Iriszről* és *A mosoly országáról* sem. De a *Lakmé* voltaképpen mégis csak operett, nincs benne semmi komolyan vehető, csak egy-egy édes dallam, egy-egy briliáns ária. Pech, de az indiai zene, vagy legalábbis annak hangzása annyira része a mindennapoknak, hogy zavaró, mennyire nem ismerte még ezt a muzsikát Delibes.

Vacaknak, persze, túl jó a *Lakmé*, mégis benne van a *Virágkeltő*s, a *Csengettyűária*, a balettbetétek, Nilakantha áriája, de az egész operának kevés. Így aztán marad a francia opera hajtásocskája, komoly ember ilyesmit nem hallgat, legfeljebb belebotlik valami reklám aláfestő zenéje formájában. Három *Lakmé*-lemezem van, de nem emlékszem, hogy csak úgy jókedvemből, önmagam szórakoztatására fölvettem volna bármelyiket is. Pláne nem ezt, ami a háromból a leggyengébb, egy 1952-es felvétel, a lagymatag Georges Sebastian vezényletével, másodosztályú zenekarral, kórusal, szereplőkkel.

Szeretnék más tanulságot is levonni az elmúlt hét hanglemezesemenyéből azon kívül, hogy eddig is utáltam a *Lakmé* és ezután is így vagyok vele. Egy kicsit segít ebben Mado Robin. Sajnos nekem nem volt ismerős a neve, pedig valószínűleg ő a francia koloratúra királynője, aki állítólag öt hanggal feljebb is el tudta volna énekelni az Éj királynője áriáját, szóval már csaknem a denevérekkel tudott társalogni, és a hangja sem volt cérnaszál, hanem valami testet mégis hallani alatta. Lehet, hogy Mado Robin nem volt valami nagy zenei tehetség, és a lemez függelékeként előadott Sonnambula-ária alapján azt hiszem, nem nagyon tudta, miért is van értelme a koloratúrának, mégis egyedülálló adottság volt. Hozzá jön még a tragikus sors, korai halál, kevés hangzó emlék. Meg az alapkérdés, hogy miért is hallgatunk lemezeket.

Több okból is. Azért, mert lemezt hallgatni jó. Egyedül is, társakkal is. Azért, mert a világ tele van csodálatos hanglemezekkel, és azért, mert ha idegenekkel kell beszélgetni, nem tudok ma sem jobb témát annál, hogy annak idején jól vezényelte-e Karajan a Mahler *Kilencediket*, vagy nem. De a legfontosabb az, hogy a lemezekkel halott emberek adnak hírt önmagukról. Mi is itt voltunk. Ti is itt lesztek.

(Delibes: *Lakmé* – Decca, 1952, 2005)

Európa belgái

A hazai sajtóban viszonylag kis port vert föl az utóbbi hetek egyik érdekes diplomáciai balhéja: az európai alkotmányra mondott „nee” után a belga külügyminiszter Harry Potternek nevezte a bubifrizurás, szemüveges, kisfiús holland miniszterelnököt, Balke-nendét. (Az olvasó képzeletére bízom, analóg esetben mit kapna nyakába a vigyázatlan szájú magyar politikus.) Az Unió két alapító tagja, két kulturálisan egyívású ország zördült össze tehát, s a helyzet bonyolultságát tükrözi a flamand kormányhoz közel álló forrásunk azon megjegyzése, hogy a kihívó jellemzés *szerencsére szövetségi* politikustól származik. Belgiumban ugyanis, amióta sikerült józan ésszel feloldani a már-már hideg polgárháborúvá fajuló etnikai ellentéteket, a belga mellett egyebek közt flamand és vallon kormányzat is működik. Ráadásul a flamandokat – ez ügyben Oscar Wilde angolokra és amerikaiakra vonatkozó aranymondását szokták idézni – közös nyelv választja el holland testvéreiktől, s viszonyukra a kölcsönös morgás, olykor gyanakvás a jellemző.

És mindez Európa szívének szívében.

És mindezek után az olvasó talán árnyaltabban tudja értékelni, hogy a három évtized vitái, bürokratikus hányattatásai után tavaly megalapított Flamand–Holland Ház – Greetje van den Bergh igazgatásával – nem az elvált nemzetrészek közötti hídépítést, a holland kultúra brüsszeli terjesztését tartja fő feladatának. Hanem – a régi, szoros flamand–holland kapcsolat folytatásaként – az európai sokféleségről, társadalomról és politi-

káról folytatott viták és töprengések színhelye kíván lenni. Ezt szolgálta a Mind Europe (Gondolat-Európa) program keretében, júniusban megrendezett háromnapos sorozat, ahol az Unió régi és új tagországaiból érkezett írók, újságírók, filmesek vitakoztak és töprengtek Európáról. Durván fogalmazva arról, hogy ki más tehetne itt valamit, mint az értelmiség, ha már a politikusoknak sikerült elrontaniuk, amit lehetett.

Három napon át próbáltunk dűlőre jutni az „Európa-erőd”, a közös kulturális azonosságtudat, a szabadság ésszerű korlátai (mi történik, ha a szabadság rasszizmust és idegengyűlöletet szül?) meg az értelmiségi szerep ügyében. (Gera Judit, az ELTE Néderlandisztikai Központjának tanácskezelője mellett jelen cikk szerzője is bele-beleszolt.) Néztük a vetítéseket. A harmadik nap végére bennünk, a káka-európai kétkedőkben egyre jobban megerősödött valami regionális öntudat. Az Angliában munkát kereső vagányokról szóló lengyel feldokumentum-féltáékfilm-ben még csak vihogva fedeztük fel a magyarországi lakótelepek tárgyi világát, a rozsdás acél pingponghálóval bezárólag. A határ fogalmát körüljáró, öt rövidfilmből álló alkotás lengyel részében viszont döbbenet láttam, hogy az elcsatolt fehér orosz végekről hatvan éve áttelepített néni ugyanúgy ujjatlan, virágos nejlont-honkát visel vastag kötődő kardigánja fölött, mint zalai szomszédasszonyunk. A cseh részben azt nem értettem, hogy az ifjú rendező hol láthatta Gazdag Gyula *Bambini di Praga*-feldolgozását. Az erdélyi roma

és magyar fiatalember bécsi kalandját elbeszélő, rendkívül mulatságos magyar rész (rendező: Lakatos Róbert) egy kiváló humorú flamand történész szemszögéből túl egzotikusnak rémlett („mintha azt akarnák megmutatni a nyugatiaknak, amit a nyugatiak keresnek”). Az eszmecsere végül is arra terelődött, hogy a közös kulturális identitáshoz valahogyan meg kellene ismernünk egymás vonatkoztatási rendszereit. Ebben segített – talán ténylegesen is, de szimbolikusan feltétlenül – a harmadik napon vetített lengyel film, amelyben Európa közepét találták meg. Európának természetesen sok középpontját tartják nyilván, Baden-Württembergtől Braunaun (igen, Hitler szülőhelyén) és Lengyelországon át Litvániáig. S ahogy a riporter halad nagyjából nyugati-keleti irányban, úgy váltja fel a jólétet a nyomor, „az Adolf szülőházát” és a katingató japán turistákat a Lenin-szobor és a nyírfá pónzára szerelt tévéantenna, mely megfelelően óvatos forgatással behozza a moszkvai stúdióban szónokló főminisztert. A film második felének színhelye Kárpátalja, ezen belül Rahó, ahol szintén Európa közepe van. És az évtized legmelegebb nyári délutánján a Nyugatról, Középről és Keletről jött értelmiségiek mérlegelheték, hogy Európa közepe: a nyomor, a ruszin sámán, a gázellátás híján a lecsukott tűzhely tetején működő kétlapos Mecsta, az ukrán bulvársajtó, a Tisza nevű sebesebb hegyi folyó elmosott hídja helyett kifeszített kötélpálya és a közmondásos zsidó bácsi, aki – talán – a Monarchiában született, Csehszlovákiában nőtt fel, Magyarországon vészelte át a vészkorszakot, a Szovjetunióban nősült és ment nyugdíjba, végül Ukrajnában nem panaszkodik ortodox keresztény felesége oldalán (de román menyee van). Aki a lengyel rendezőasszisztensnek éneklő enyhe jiddis akcentussal, hogy „Oh, Susanna! Wie ist das Leben noch so schön!”

GYÖRGY PÉTER:

Televízió

Legyünk buták, gorombák:

azaz „tévés személyiség”-ek

Bács Emese munkája

index azt alakítja: ha a fogyókúra bajnoka egyre nagyobb hülyeségeket csinál, akkor ott a válasz: miszerint a közönség ezt szereti. A fogyás titkát másokkal buzgón megosztó állampolgár naponta többször is feltűnik a képernyőn, és kisebb szertartás keretében magyarázza el a Nagycsarnokban, hogy ha fél hét előtt eszünk kolbászt, akkor az maga az áldás, ellenben ha negyed nyolckor, akkor aztán mars a kánpadra, továbbá milyen egyszerű, ha negyedóránként magunkba tömünk egy libát, mert az aztán a gyors működésre sarkallja a beleket, míg s ellenben azok, akik zabot esznek mértékkel, s az ásványvízben hisznek, hát azok nem üdvözülnek, csak híznak. Egyszerűen kedvemre való próféta ő: a kellemes és általában szegyelettű bűnök, magatartásformák megváltó erejébe vetett bizalom régi trükk: az ilyesmi mindig bejön. Arról persze, hogy aztán el kell mennie egy bizonyos Claudia nevű asszony műsorába is, ahol egyes – önkéntes vagy fizetett, ki tudja – állampolgárok azt mondják neki, miszerint ő rút, önző, s tán még undorító is, nos hát erről már nem ő tehet. Gondolom, valaki úgy véli, hogy a közönség kedveli látni, hogy az ő kedves prófétája milyen türelmesen viseli el, ha támadják, s ha mindez egyeseket arra sarkall, hogy pár kazettát vegyenek, akkor minden rendben van. Nincs ezzel semmi baj: a kereskedelem az kereskedelem, talán csak azt sajnálom, hogy Karinthy nem láthatta mindezt, felteszem, lett volna egy-két szava hozzá, ami csak megmentené a helyzetet: úgy értem, valami fennmaradna ebből a magyar kultúra történetében.

Ugyanis ez azért megkerülhetetlen probléma. Ha mindezt kereskedelmi akcióként nézem, akkor rendben van. Akkor bizony úgy tűnik, hogy a magyar kereskedelmi televíziózás megnyerte a „minden idők legostobább és leghatékonyabb befolyásolási eszköze” díjért indított versenyt.

A butaság látványa persze nem mindig olyan vonzó, mint a fenti esetben, amikor tényleg ki-ki jól derülhet azon a bájos ötleten, hogy a tokaszalonna gyakori, ám mindig kellő időben ismételt fogyasztása a ritmikus ugrálással kísérve elvezethet a kor nagy álmához: a megfelelő alakhoz, amiért egyébként a kiválasztott elit rengeteget fizet, ellenben a szegények és a fizikai munkások keveset kapnak. Ők ugyanis dolgoznak.

Ezen a csatornán egy műsorban papagájszerűen öltöztetett műsorvezető azt gyakorolja, hogy miként hat a nézettségi indexre, ha mindenki-vel durván beszél, látványosan nem ért ahhoz, amiről épp gorombáskodik, végül, de nem utolsósorban úgy véli, hogy oldottnak vélt testtartása jó modorra vall. Keleti Márton 1950-ben készült *Dalolva szép az élet* című remekművében a nyugatmajmoló figura öltözött, illetve járt-kelt hasonló testtartásban, ő volt a Szving Tóni, kinek ez a reggeli műsorvezető szerény kópiaja.

S ezt nem csupán, s nem elsősorban egyszerű sértegetés végett írom. Ő nem. Mindössze arra hívnám fel a figyelmet, hogy a jelent uraló mozgóképek uralma: pillanatnyi. S utóbb, ami mindebből megmarad: az besorol az egyetemes magyar kultúra történetébe. Filmtörténeti, irodalomtörténeti utalásokhoz igazodik, azok mentén marad fenn. Vagy tudják ezt mindazok, akik buták, agresszívek, és uralják a percet: vagy nem. A kulturális mintázat fogalmát ajánlám a kedves nézők, olvasók, illetve a televíziós személyiségek számára. Mindezt azt jelenti, hogy van egy nagyobb összefüggérendszer, kulturális utalásokból álló háló, amelyben mindannyian egy-egy szem lennének – jó esetben. Ezen a hálón bizony ki is lehet hullani, ki a felejtésbe, zsupsz. És nagy munkával fenn lehet maradni, de értsük meg: a kultúrtörténetben a mediális Ego nem más, mint egy apró fejezet – talán.

**A dolgok sohasem tökéletesek.
Hogyan is lehetnének? (Szöggal Rinpocse)**

F L A V E :) – dr. Venczel 06-209-539-352

Lajkó Félix

közönségtalálkozó és koncert

július 8-9-én

Aggteleken,
a Baradla-barlangban
és környékén.

8-án beszélgetés és kis esti koncert szabadterén a barlang előtt.

9-én este 6-kor koncert és lemez-, illetve DVD-felvétel (Tilos az Á-Hunnia Filmstúdió koprodukció, rendező: Káel Csaba) a barlangban, utána buli.

Mindkét nap bográcsozás, büfé. Szállás faházakban, illetve sátorhely kedvezménytel bérelhető. A koncertre a belépő 3000 Ft.

információ: www.lajkofelix.hu, illetve www.anp.hu